

42. Puoluekokous

42. Partikongressen
27.-29.5. Joensuu Areena

Tulevaisuusohjelma Varjosta valoon – työn, hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön Suomi

Hyväksytty 29.5.2010

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	
Kansan parhaaksi.....	3
Johdanto	4
Sosialidemokratia - työn, oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja edistyksen puolesta	4
Lama-Suomesta uuteen aikaan	4
Tulevaisuus tehdään nyt.....	5
Työn Suomi.....	7
Markkinoiden vallasta oikeudenmukaiseen markkinatalouteen	7
Työttömyydestä täystyöllisyyteen	8
Uutta vihreää kasvua.....	9
Vajeesta vakauteen – vahva julkinen talous	10
Erioikeuksista reiluun tulonjakoon.....	10
Vahvaan sopimusyhteiskuntaan.....	11
Maailman parhaaseen työelämään	11
Tilkkutäkistä kunnon kuntiin	13
Hyvinvoinnin Suomi	14
Hyvinvointiyhteiskunta kaikille	14
Osattomuudesta sosiaaliseen turvallisuuteen.....	14
Laadukkaisiin ja yksilöllisiin palveluihin.....	15
Terveysten eriarvoisuudesta terveyden tasa-arvoon.....	16
Yhteisvastuullinen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus.....	17
Hyvinvoivia hyvinvointipalveluiden tekijöitä.....	17
Sivistyksen Suomi.....	18
Virikkeellinen ja lapsikeskeinen varhaiskasvatus	18
Reilu ja tasa-arvoinen alku peruskoulusta	18
Putkitutkinnoista joustaviin valintoihin toisella asteella	19
Laaja-alainen ja tasokas korkeakoulukenttä	20
Instituutiokeskeisyydestä kansalaisyhteiskuntaan	21
Kaikkien kulttuuriin	21
Sohvilta pallokentille ja pururadoille.....	22
Puhtaan ympäristön Suomi.....	24
Määrällisestä kasvusta laadulliseen kasvuun.....	24
Kohti hiilivapaata energiantuotantoa	25
Viihtyisiin ja toimiviin yhdyskuntiin	25
Puhtaaseen ja monimuotoiseen luontoon	26
Suomi osana maailmaa.....	28

Esipuhe

Kansan parhaaksi

Jokaisella suomalaisella on oikeus työhön ja turvaverkkoihin. Olemme kansan liike kansan parhaaksi. Puolustamme ihmisten oikeutta työhön, sillä siitä syntyy suomalainen hyvinvointi. Puolustamme julkista sektoria, joka tasaa hyvinvointia ja edistää kansakunnan sivistystä ja terveyttä.

Tämä SDP:n perusajatus säilyy ennallaan. Poliittinen liike elää kuitenkin ajassa. Se tarvitsee yhä uusia tavoitteita, päämääriä ja unelmia. Ilman niitä se ei pysy hengissä.

SDP tarttui haasteeseen ja työsti Suomelle tulevaisuusohjelman seuraavalle vuosikymmenelle. Emme halunneet kurkottaa matalimpaan oksaan vaan katsoa isänmaamme kehitystä pidemmällä aikavälillä.

Olemme laatineet tulevaisuusohjelman, jossa hahmotetaan Suomen suuntaa vuoteen 2020. Uskomme, että Suomen seuraavaa menestystarinaa kirjoitetaan työn, hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön avulla.

Ohjelma ei ole seuraavien eduskuntavaalien ohjelma, ei sitäkään seuraavien vaalien. Tulevaisuusohjelma on kuvaus sellaisesta Suomesta, jollaisen me haluamme kymmenen vuoden päästä nähdä. Täystyöllisyyden Suomen – oikeudenmukaisen hyvinvointivaltion, jossa jokaisella on ihmisarvo ja kaikki saavat tarvitsemansa tuen.

Toivon, että ohjelma herättää ajatuksia ja synnyttää keskustelua. Sitä en sen sijaan toivo, että se kyynisesti leimataan epärealistiseksi. Emme tarvitse tässä vaikeassa taloustilanteessa ja haastavassa ajassa unelmien latistamista. Tarvitsemme kunnianhimoisia tavoitteita sekä realistisia keinoja, joilla päästään kohti tavoitteita.

SDP valmistelee tämän vuoden aikana omat tavoitteensa ja keinonsa seuraaviin eduskuntavaaleihin. Niissä kerromme, miten otamme ensi askeleita Suomen tulevaisuuden rakentamiseksi – suomalaisen työn puolustamiseksi ja suomalaisen hyvinvointivaltion pelastamiseksi.

Teemme sen rehellisesti ja avoimesti, kuten aina ennenkin. Kansan parhaaksi.

Helsingissä 11.6.2010

Jutta Urpilainen
SDP:n puheenjohtaja

Johdanto

Sosialidemokratia - työn, oikeudenmukaisuuden, ihmisarvon ja edistyksen puolesta

Sosialidemokratia perustuu työn arvostamiselle, oikeudenmukaisuuden vaatimukselle, oikeusvaltion periaatteelle sekä ajatukselle inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta edistyksestä. Vapaus, tasa-arvo, solidaarisuus ja rauha kuuluvat jokaiselle, kaikkialla maailmassa.

Työ on sosialidemokratian arvotavoitteiden toteutumisen ennakoedellytys. Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen ja mielekkääseen työhön. Työ on toimeentulon lähde, tapa kokea osallisuutta ja rakentaa hyvinvointia niin itselleen, läheisilleen kuin yhteiskunnalle.

Oikeudenmukaisuus on kaikille yksilöinä ja yhdessä kuuluvaa vapautta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä. Jokaisella ihmisellä on luovuttamaton ja yhtäläinen ihmisarvonsa. Oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan kuuluvat kaikille taattavat vapausoikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Näitä oikeuksia on jokaisen voitava käyttää täysimääräisesti riippumatta yhteiskunnallisesta asemasta, työkyvystä, sukupuolesta tai kulttuurisesta taustasta.

Oikeuksia seuraavat velvollisuudet. Jokaisen vapautteen liittyy velvollisuus tukea toisten vapauden saavuttamista. Velvollisuuksista selviytymiseen on jokaisella tarvitsevilla oltava riittävä tuki. Vapauden on jakauduttava oikeudenmukaisesti ihmisten kesken. Eriarvoisuus, epätasa-arvo ja osattomuus on poistettava.

Edistys on luottamusta parempaan tulevaisuuteen sekä konkreettisia tekoja sen puolesta. Sosialidemokratia toimii reilun ja turvallisen yhteiskunnallisen muutoksen puolesta. Ihmisten on yhdessä voitava vaikuttaa yhteiskunnan muutokseen. Jokaisella on oltava vapaus valita oman elämänsä suunta.

Lama-Suomesta uuteen aikaan

2010-luku on avautunut haastavassa sosiaalisessa ja taloudellisessa tilanteessa. Työttömyys ja eriarvoisuus ovat lisääntyneet, julkinen talous on ongelmassa ja teollinen perustamme on hallitsemattomassa muutoksessa. Kansalaiset kokevat syystä entistä laajempaa turvattomuutta. Työmarkkinapolitiikassa suomalaisen yhteiskunnan parhaat perinteet, yhteistyö ja yhteisymmärrys, on tietoisesti ja ideologisesti siirretty syrjään.

Myös 1990-luvun alussa, oikeistohallituksen kauden päättyessä, maamme oli ajautunut vakaviin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Vuoden 1995 eduskuntavaaleissa SDP palasi suurimmaksi puolueeksi. Siitä alkoi päämäärätietoinen työ julkisen talouden pelastamiseksi ja suomalaisten saamiseksi takaisin työhön.

Sosialidemokraattien 12 vuotta kestäneellä hallituskaudella työllisyys parani nopeasti. Maamme nousi niin koulutuksessa, talouskasvussa kuin onnellisuudessa Euroopan ja maailman kärkeen. Suomi integroitui aktiiviseksi ja vaikuttavaksi osaksi eurooppalaista yhteistyötä. Myönteinen kehitys perustui tavoitteelliseen yhteiskuntapolitiikkaan ja laajaan työmarkkinayhteistyöhön. Nyt monet näistä saavutuksista on menetetty.

Alkaneen vuosikymmenen haasteena on pohjoismaisen hyvinvointivaltion pelastaminen, vahvistaminen ja kehittäminen vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Talouden saattaminen uudelleen kasvu-uralle sekä työllisyyden parantaminen ovat edellytyksiä toivottavalle yhteiskunnalliselle kehitykselle. Tämä vaatii valtion vahvaa ja aktiivista roolia talous- ja työmarkkinapolitiikassa.

Ympäristökriisin ja ilmastonmuutoksen torjunnan välttämättömyys luo puitteet kaikelle toiminnalle. Uuden kasvun on oltava ekologisesti kestävällä pohjalla.

Menneinä vuosikymmeninä globalisaatiokehitys on tuonut pohjoismaille menestystä ja hyvinvointia. Hyötyjensä lisäksi globalisaatio tuo kuitenkin mukanaan kiristyvän kansainvälisen kilpailun, nopeutuvan rakennemuutoksen sekä demokratiavajeen erityisesti suhteessa talouteen.

Finanssikriisi, joka laajeni nopeasti laajemmaksi maailmanlaajuiseksi taloudelliseksi kriisiksi, on osoittanut nykymuotoisen kapitalismin heikkouden kestävän kasvun tuottamisessa. Markkinat toimivat tehokkaasti ja yhteistä etua maksimoiden vain hallittuina ja ohjattuina. Tähän työhön on Suomen otettava aktiivisesti osaa.

Elinaikojen pidentyminen on yksi suomalaisen hyvinvointivaltion näkyvimmistä saavutuksista. Tulevat eläkkeensaajat ovat huomattavasti terveempiä ja säilyttävät toimintakykynsä edeltäjiänsä pidempään. Ajatus eläkkeellä olemisesta passiivisena vanhuutena on hylättävä, eläkkeelle siirtymisestä avautuu entistä useammin aktiivinen kolmas ikävaihe.

Edellinen lama jätti syviä jälkiä suomalaiseen yhteiskuntaan. Eräisiin tuon laman ja sen jälkeisen kasvun ajan opetuksiin kuuluu se, ettei taloudellinen kasvu yksin kykene ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia. Tarvitaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteiskunnallisesta edistyksestä ei voida puhua, mikäli merkittävä osa ihmisistä jää vaille mahdollisuuksia. Kaiken yhteiskuntapolitiikan on edistettävä ihmisten välistä tasa-arvoa.

Kestävä rahoitus ja ikääntyvien tarvitsemat palvelut voidaan taata korkealla työllisyysasteella, pidemmällä työurilla sekä entistä paremmin ongelmien ennaltaehkäisyyn ja ihmisten toimintakyvyn säilyttämiseen tähtäävillä palveluilla. Työn tuottavuutta on kyettävä lisäämään. Samalla on kuitenkin huolehdittava työssä jaksamisesta ja hyvinvoinnista. Elämä on muutakin kuin työtä.

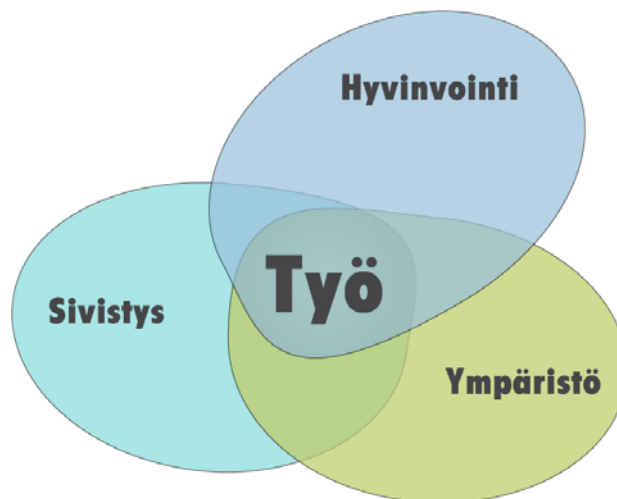
Suomalainen hyvinvointivaltio säilyttää oikeutuksensa ja korkean kannatuksensa toimimalla vaikuttavasti perustehtävissään – vakauden, turvan ja positiivisten mahdollisuuksien tarjoamisessa. Yhdessä kohtaamamme yhteiskunnalliset haasteet muuttuvat ajan myötä. Niihin vastaaminen vaatii uudenlaista aktiivisuutta. Varmaa on kuitenkin se, että nämä haasteet voidaan ratkaista vain yhdessä.

Tulevaisuus tehdään nyt

Poliittinen liike elää visioista, unelmista ja pitkän aikavälin tavoitteista. Suurten unelmien voimalla on tehty suuria tekoja. Ilman kunnianhimoista ajattelua sekä kykyä nähdä välitömien haasteiden yli ei olisi saavutettu itsenäistä Suomea, ei kahdeksan tunnin työpäivää tai maksutonta lämmintä ateriaa jokaiselle koululaiselle.

Tulevaisuuden edistys rakentuu tämän päivän näkökyvylle ja päätöksille. Poliitikassa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa on aina vaihtoehtoja. Monet raja-aidat ja reunaehdot ovat olemassa vain ihmisten mielissä. Tärkeimpiin asioihin kuten huolenpitoon, turvallisuuteen ja tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin on varaa, jos päätämme niin. Ajatteluun, jossa kaiken arvo mitataan markkinoilla, meillä sen sijaan ei ole varaa.

Tässä asiakirjassa viitoidetaan tietä pitkälle tulevaisuuteen, sosialidemokraattisten periaatteiden mukaisesti rakennettuun 2020-luvun Suomeen. Se perustuu oikeudenmukaisuudelle, tasa-arvolle, hyvinvoinnille, sivistykselle sekä kestäväälle kasvulle. Asiakirja kuvaa tavoitetilaa, Suomea, joka on mahdollinen, mikäli sitä edustavalle poliittiselle vaihtoehdolle, sosialidemokratialle, on olemassa kansalaisten kannatus. Asiakirja sisältää neljä laajaa kokonaisuutta, työn, hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön.

Työn Suomi -luku hahmottelee sosialidemokraattien tavoitteita työn, työllisyyden ja oikeudenmukaisen talouden osalta. Suomessa on saavutettava täystyöllisyys, oikeudenmukainen tulonjako sekä maailman parhaat olosuhteet työn tekemiselle. Kasvun on oltava taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävällä pohjalla. Demokratian on aina asetettava markkinataloudelle rajat.

Hyvinvoinnin Suomi -luku kuvaa sosialidemokraattisen hyvinvointivaltion peruseriaatteita ja tulevaisuuden kehittämissuuntia. Hyvinvoinnin on jakauduttava oikeudenmukaisesti kaikkien kesken, jokainen ihminen on arvokas. Jokaisella on oikeus luottaa yhteiskunnan turvaverkkoihin. Erityisesti terveyteen liittyvät luokkaerot on poistettu.

Sivistyksen Suomi -luku keskittyy kasvatukseen, koulutukseen ja kulttuuriin. Jokaiselle lapselle ja nuorelle on taattava hyvät ja tasa-arvoiset eväät elämään. Myös aikuisiällä on saatava opiskella ja oppia, aiempaan koulutushistoriaan katsomatta, omia toiveitaan toteuttaen.

Puhtaan ympäristön Suomi -luku viitoittaa Suomen tien ekologisesti kestävään tulevaisuuteen. Suomen tulee omalta osaltaan tehdä kaikkensa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä toimia edelläkävijänä kestävään kasvumalliin siirtymisessä.

Työn Suomi

Markkinoiden vallasta oikeudenmukaiseen markkinatalouteen

Sosialidemokraattisten periaatteiden mukaisesti toimiva markkinatalous toimii ihmisten ehdoilla, tukien heidän oikeuttaan henkilökohtaiseen vapauteen, täysimääräiseen osallisuuteen ja tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin. Taloutta ohjataan yhteisin päätösin ja sille asetetaan yhteiskunnallisesti kestävä kehityksen mukaisia tavoitteita ja reunaehdot.

Sosialidemokraattisessa ajattelussa talousjärjestelmän toimintakyvyssä on kyse paitsi taloudesta, demokratiasta niin myös järjestelmän kyvystä tuottaa hyvinvointia kansalaisilleen. Valta suhteessa talousjärjestelmään kuuluu kaikille kansalaisille. Taloutta ohjataan demokraattisella päätöksenteolla ja yhdessä sopimalla.

Oikeudenmukaisessa talousjärjestelmässä taloudellinen kasvu ja menestys näkyvät kaikkien kansalaisten elämänmahdollisuuksien paranemisena. Kasvu on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä.

Demokraattisesti päättäen talouden hyödyt jaetaan markkinoilla tapahtuvaa jakoa oikeudenmukaisemmin. Hyvinvointivaltiota tarvitaan tukemaan tasa-arvoisia mahdollisuuksia.

Sosialidemokraatit tavoittelevat oikeudenmukaista globalisaatiota sekä kaikkien kansalaisten etua ja kestävä kehityksen tavoitteita palvelevaa kaupan vapauttamista. Markkinataloutta ei voida ohjata vain kansallisesti. Ylikansallisen talouden rinnalla tarvitaan ylikansallista demokraattista päätöksentekoa. Ylikansallisella politiikalla säädellään ja ohjataan globaalin talouden toimintaa. Markkina-arvon maksimoinnin ja keinottelun sijasta tavoitteena on hyvinvointia tuottava kasvu sekä demokratian vahvistaminen.

Markkinoilla tapahtuva kilpailu on reilujen pelisääntöjen mukaista. Kannattavuus perustuu lainmukaiseen taloudelliseen toimintaan sekä sosiaalisesti ja ekologisesti vastuulliseen markkinakäyttäytymiseen.

Pohjoismainen, sosialidemokraattisten periaatteiden varaan rakennettu hyvinvointivaltio tarjoaa esimerkin yhteiskunnasta, joka on yhdistänyt sekä taloudellinen menestyksen että sosiaalisen tasa-arvon. Sosialidemokraatit sitoutuvat vahvasti pohjoismaisen mallin kehittämiseen ja vahvistamiseen.

Demokraattinen ja oikeudenmukainen globalisaatio

Nykyistä, epävakaa ja kriisejä tuottavaa talousjärjestelmää on kehitettävä vakaammaksi, kestävämmäksi ja oikeudenmukaisemmaksi talousmalliksi. Globalisaation on tuotettava maailmanlaajuisia oikeudenmukaisuutta.

Pääomaliikkeiden ohjaaminen reaalitaloutta paremmin palvelevaksi, rahoitusmarkkinoiden avoimuuden ja valvonnan lisääminen sekä uudet ylikansalliset ohjauskeinot kuten globaalit verot ovat tärkeitä paitsi talouden toiminnan parantamiseksi, myös demokratian vahvistamiseksi. Käyttöön tulee ottaa rahoitusmarkkinaverot, jonka tarkoituksena on ehkäistä keinottelua ja ohjata taloudellista toimintaa reaalitalouteen suuntautuviin investointeihin. Kerättyjä varoja voitaisiin käyttää esimerkiksi kehitysyhteistyöhön ja ilmastonmuutoksen ehkäisyn tarpeisiin.

Globaalin köyhyyden poistaminen on tärkeä osa markkinatalouden kehittämistä. Kansainvälisten talousinstituutioiden demokratisointi, velkasovittelu sekä köyhimpien maiden mahdollisuudet kehittää omaa talouttaan ja julkista sektoriaan on turvattava. Kehitysyhteistyöluopauksista on pidettävä kiinni, ja harjoitetun kauppapolitiikan on oltava kehitysyhteistyötavoitteiden kanssa johdonmukaista.

Työelämän perusoikeudet ovat ihmisoikeuksia, ja niitä tulee toteuttaa kaikkialla maailmassa.

Työttömyydestä täystyöllisyyteen

Talous- ja työmarkkinapolitiikan tavoitteena on täystyöllisyys, kestävä taloudellinen kasvu, turvallisen muutoksen tukeminen sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Yhteiskunta tukee täystyöllisyyden saavuttamista aktiivisella työllisyys- ja suhdanepolitiikalla, huolehtimalla riittävästä kokonaiskysynnästä, luomalla kasvuhakuisen elinkeinotoiminnan edellytyksiä sekä investoimalla kansalaisten sivistyksen, tietojen ja taitojen kehittämiseen.

Suomessa saavutetaan 75 prosentin työllisyysaste. Jokaiselle työkykyiselle on työtä. Korkea työllisyys perustuu elinkeinotoiminnan sekä julkisen sektorin hyviin edellytyksiin: työntekijöiden ensiluokkaiseen osaamiseen ja jatkuviin kehittymismahdollisuuksiin, innovatiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, ensiluokkaiseen infrastruktuuriin, sekä avoimeen ja rehelliseen hallintoon.

Keskeinen osa suomalaista täystyöllisyyteen tähtäävää kasvupolitiikkaa on ostovoiman entistä tasaisempi jakautuminen. Ihmisten välisiä eroja toimeentulossa tasoitetaan. Vahvempi ostovoima ja sen tasaisempi jakautuminen on paitsi oikeudenmukaista, myös tehokasta talouspolitiikkaa sen kasvattaessa kotimarkkinoita ja parantaessa työllisyyttä.

Yrittämisen edellytykset ovat Suomessa hyvät, yritys ympäristö vakaa ja hallinnollinen taakka kevyt. Yrittäjistä yhä useampi saa erityistä yrittäjyyskoulutusta, jolla parannetaan yritysten kasvu- ja onnistumismahdollisuuksia. Yrittäjyyteen ja yrityksen aloittamiseen liittyvät palvelut saadaan yhdeltä luukulta. Yritystoiminnan perushallinnointiin liittyvien vuositoimintojen menettelyt ovat joustavat ja selkeät.

Kasvuyritysten investointivaiheiden tukemiseen luodaan selkeät ja läpinäkyvät periaatteet. Tavoitteena on auttaa yrityksiä työllistävään kasvuun. Tehokkaalla kilpailupolitiikalla on varmistettu, että markkinatalouden hyödyt koituvat myös kuluttajien eduksi. Keskityneimpien alojen, kuten vähittäiskauppa, kilpailua on lisätty.

Työllisyyspolitiikka on ennakoivaa. Jokaisella on mahdollisuus osaamisensa täydentämiseen sekä kykyjensä kehittämiseen jo työssä ollessaan. Työttömyyttä ei päästetä pitkitymään, vaan ihmiset siirtyvät sujuvasti työstä työhön. Työnsä menettäneitä autetaan uuteen alkuun eikä ketään jätetä tyhjän päälle. Jokainen työnsä menettänyt saa tuekseen muutosturvan palvelut, turvaa tuovan toimeentulon sekä mahdollisuuden uudelleen koulutautumiseen.

Osana täystyöllisyyteen tähtäävää strategiaa myös osittain työkykyiset huomioidaan. Heillä on oikeus osallistua työelämäänsä mahdollisuuksiensa mukaisesti. Työolosuhteita räätälöidään siten, että työkyvyn alentuessakin ihminen voi jatkaa, palata tai aloittaa työelämässä. Valtion ja kuntien mahdollisuudet vastata vaikeimmin työllistyvien työllisyydestä ovat hyvät. Yhtenä tärkeänä keinona on tukea uusien sosiaalisten yritysten syntymistä.

Vakausmaksu

Osana yritysten yhteiskuntavastuuta ja työnsä menettävien ihmisten turvan vahvistamista säädetään vakausmaksusta.

Vakausmaksussa yritysten työttömyysvakuutusmaksu suhteutetaan niiden irtisanomisten määrään. Maksu on alakohtainen ja sovitetaan yhteen yritysverotuksen kanssa. Sen puitteissa työnantajamaksut kohdentuvat työttömyyden aiheuttajille.

Vakausmaksun perusteena tulee olla yrityksen irtisanomishistoria suhteessa alan keskimääräiseen työttömyyskehitykseen. Tällöin maksu ei sanktioi irtisanovaa yritystä siksi, että se edustaa toimialaa, joka on yrityksestä riippumattomista syistä vaikeuksissa.

Vakausmaksun tavoitteena on parantaa markkinoiden toimintaa yritysten ottaessa sen myötä paremmin huomioon irtisanomisten kansantaloudelliset kokonaiskustannukset. Vakausmaksun tuotolla voidaan rahoittaa muutosturvan toimenpiteitä.

Uutta vihreää kasvua

Korkean työllisyyden, julkisten menojen rahoituksen sekä kotimaisen kysynnän ylläpidon edellytys on elinvoimainen elinkeinoelämä. Kilpailukykyä vahvistetaan työmarkkinaosa-puolten välisellä vastuullisella yhteistyöllä, joka tähtää työelämän kiistojen sujuvaan ratkaisemiseen sekä tuottavuuden parantamiseen.

Suomi hyödyntää muutosta ja rakentaa uusia taloudellisia kivijalkoja. Suomen elinkeino-rakenne on monipuolinen eikä se ole liian riippuvainen yksittäisistä toimialoista. Elinkeino-politiikan avulla vahvistetaan olemassa olevia vahvuuksia ja luodaan aktiivisesti uutta. Valtiolla on aktiivinen rooli uusien kasvun lähteiden etsimisessä ja kehittämisessä. Valtio turvaa elinkeinotoiminnan kannalta keskeisen infrastruktuurin ylläpidon.

Suomen merkittävät mahdollisuudet liittyvät uusia palveluita ja tuotteita tarvitsevan, eko-logisesti ja sosiaalisesti kestäväen yhteiskunnan rakentamiseen. Kasvu syntyy erikoistumi-sesta, osaamisesta, korkeasta jalostusarvosta, teollisuuden ja palveluiden integraatiosta, innovaatioiden onnistuneesta tuotteistamisesta ja markkinoinnista sekä energiatehokkuu-desta. Kulttuuri ja sisältöjen tuotanto, matkailu ja vahva palvelusektori tuottavat mahdol-lisuuksia palveluvientiin.

Sosialidemokraattinen vihreä kasvu

Ympäristö ja työ lyövät kättä. Vihreä kasvu suuntaa investoinnit kohteisiin, jotka lisäävät energia- ja materiaalitehokkuutta ja vähentävät ilmastolle haitallisia päästöjä.

Vihreään kasvuun siirtyminen tarkoittaa uutta työtä perinteisissä ammateissa, rakennus-alalla ja teollisuudessa, mutta myös tutkimuksessa ja tuotekehityksessä, opetus- ja kasvatustyössä ja ympäristöä säästävissä palveluissa. Riippuvuus öljystä katkaistaan myös liikenteessä siirtymällä sähkö- ja hybridiautojen käyttöön sekä joukkoliikenteen laajaan hyödyntämiseen.

Suomi toimii ekologisen matkailun edelläkävijänä. Yhdyskuntasuunnittelussa kokeillaan ennakkoluulottomasti uusia menetelmiä ja asetetaan kunnianhimoisia tavoitteita.

Julkisella sektorilla on erityinen vastuu kestävään kasvumalliin siirtymisessä. Erityisesti yhdyskuntarakentaminen, uudet kevyen ja raideliikenteen väylät sekä kannusteet resurs-si- ja energiatehokkaampaan rakentamiseen vaativat julkisia panostuksia. Tätä kautta syntyy osaamista, markkinoita ja uutta työtä. Julkisen sektorin hankintakriteereissä paino-tetaan kestävää kehitystä.

Laadukas ja pitkäjänteisesti rahoitettu perustutkimus muodostaa pohjan onnistuneelle innovaatiopolitiikalle. Suomalaiset tutkimus- ja tuotantoympäristöt ovat kannustavia. Kes-tävät yhdyskuntarakenteet, korkea teknologinen taso, monipuolinen kulttuurielämä ja hy-vin hoidettu luontosuhde ovat oleellinen osa uutta kasvua.

Palveluiden ja tuotteiden käyttäjät integroidaan täysivaltaisesti mukaan suunnitteluun ja kehitystyöhön. Passiivinen kuluttaja muuttuu aktiiviseksi sisältöjen ja merkitysten tuotta-jaksi.

Suomesta kehitetään tietoliikenneympäristöjen globaali edelläkävijä. Kaikille kansalaisille taataan avoimet ja ajanmukaiset tietoliikenneyhteydet koko maassa. Kirjastot toimivat kansalaisten tukipisteinä tietoyhteiskunnassa.

Julkisen sektorin tuottavuutta parannetaan erityisesti tietoteknologian kokonaisvaltaisen hyödyntämisen avulla. Innovaatiotoiminta on osa kaikkea julkisen sektorin toimintaa.

Teollisuutta ja energiaa

Suomi on myös 2020-luvulla vahvan vientiteollisuuden maa. Avainasemassa ovat erikoistuminen, jalostusarvon nosto, teollisuuden ja palveluiden integraatio sekä kustannussäästöt erityisesti energiatehokkuuden lisäämisen kautta.

Vientiteollisuuden toimintaedellytykset on turvattu osaavalla työvoimalla ja työrauhaa ylläpitävällä sopimusjärjestelmällä. Vienninedistämispolitiikka on aktiivista ja suuntautuu kasvaville markkinoille. Asialliset työehdot toteutuvat kaikissa kansainvälisen alihankintaprosessin osissa.

Suomalainen teollisuus hyödyntää turvallista, kohtuuhintaista, toimitusvarmaa ja puhtaasti tuotettua energiaa. Erityisenä kilpailuvalttina on energiankäytön tehokkuus. Suomi on energiaomavarainen. Perusvoima tuotetaan suurissa yksiköissä, mitä täydennetään paikallisella tuotannolla.

Osana korkeatasoisen infrastruktuurin rakentamista ja vahvistamista Suomeen on luotu kansallinen infrastruktuurirahasto.

Vajeesta vakauteen – vahva julkinen talous

Terve ja tasapainoinen talous on osa sukupolvien ja väestöryhmien välistä oikeudenmukaisuutta. Täystyöllisyys yhdistettynä vastuulliseen julkisen talouden hoitoon mahdollistaa tarpeelliset lisäinvestoinnit kansalaisten hyvinvointiin.

Valtion ja kuntien talous tasapainotetaan ja velkaa lyhennetään suhdannetilanteen sallies- sa. Suhdannepolitiikka on pitkäjänteistä ja varmistaa korkean työllisyyden ylläpidon. Suomen julkisen talouden hoidossa oleellista on talouskasvun tukeminen ja velkaantumisen maltillinen taittaminen. Kuntarakenteen kehittäminen vahvistaa kuntien mahdollisuuksia vastata omasta taloudestaan nykyistä itsenäisemmin.

Lakisääteinen työeläkejärjestelmä toimii ensisijaisena vanhuuden turvana. Työeläkejärjestelmää vahvistetaan ja eläkemenojen rahoitus turvataan korkealla työllisyysasteella, terveellä ja vastuullisella sijoituspolitiikalla sekä riittäväillä eläkemaksuilla.

Valtion omistajapolitiikka on pitkäjänteistä, suhdanteista riippumatonta politiikkaa. Valtiolla on paitsi strategista omistusta, myös sijoitusomistusta, joka toimii merkittävänä tulonlähteenä. Yhteiskuntavastuuta kannetaan taloudellisesti ja eettisesti kestävänsä sijoituspolitiikan kautta sekä noudattamalla esimerkillistä henkilöstöpolitiikkaa. Valtiolla on omistusta tuotannon avainaloilla ja se toimii aktiivisena omistajana markkinahyötyjen ohella kansantalouden edut huomioon ottaen.

Erioikeuksista reiluun tulonjakoon

Suomalainen verojärjestelmä kannustaa työhön ja yrittämiseen. Verotus on selkeää ja edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Verotus perustuu maksukykyyn ja kohdistuu yksilöihin – epätasa-arvoistavat perheverotusmallit eivät kuulu pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon.

Anso- ja pääomatulojen välinen verokuilu kapenee ja pääomatuloja verotetaan progressiivisesti. Suuria omaisuuksia verotetaan entistä kireämmin. Ympäristövaikutukset huomioidaan kaikessa verotuksessa. Ympäristöverotuksen tulonjakovaikutukset huomioidaan. Varallisuuseroja tasoitetaan verotuksen keinoin.

Yritysten verotus pysyy kohtuullisena ja tukee yritysten kasvua Suomessa. Harmaata taloutta torjutaan tiukalla lainsäädännöllä ja tehokkaalla valvonnalla. Suomi on aktiivinen ja aloitteellinen toimija ylikansallisessa veronkierron estämisessä, veroparatiisien sulkemisessa ja talousrikollisuuden vastaisessa toiminnassa.

Vahvaan sopimusyhteiskuntaan

Suomalainen työmarkkinamalli perustuu osallisuuteen ja yhteiseen sopimiseen. Sopimusyhteiskunnan malli toimii. Parhaat tulokset saavutetaan yhteistyöhakuisuuden, keskinäisen kunnioituksen ja yhteisiin päätöksiin sitoutumisen avulla. Palkansaajaliikkeen asema yhteiskunnassa on vahva – työtä tekevillä ja heidän edustajillaan on aitoa päätäntävaltaa heitä koskevissa asioissa.

Työmarkkinayhteistyö on keskeisessä asemassa laaja-alaista ja vaikuttavaa yhteiskuntapolitiikkaa toteutettaessa. Hallitus toimii aktiivisena osapuolena yhteistyön vahvistamisessa ja kehittämisessä. Sopimusjärjestelmä tukee kansallista talouspolitiikkaa sekä rakentavaa yhteiskuntapolitiikkaa. Keskeisistä työelämän muutoksista sovitaan työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä.

Henkilöstön osallistumisen ja aitojen, tasa-arvoisten vaikuttamismahdollisuuksien vahvistuessa myös paikallinen sopiminen toimii työehtosopimusten puitteissa. Työehtoja valvotaan tehokkaasti. Ammattiliitoilla on kanneoikeus.

Maailman parhaaseen työelämään

Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen työhön ja oikeudenmukaiseen osuuteen sen tuloksista. Jokaisella on myös velvollisuus ylläpitää ja parantaa omaa työkykyään mahdollisuuksiensa mukaan. Työ merkitsee paitsi materiaalista hyvinvointia, myös kuuluvuutta yhteiskuntaan, osallistumismahdollisuuksia, osallisuuden kokemista ja vaikuttamista. Palkan lisäksi keskeistä on työn sisältö ja oikeus kehittyä omassa työssään.

Työelämän turvallisuus kuuluu kaikenlaisissa työsuhteissa työskenteleville ihmisille. Työelämän kehittämisessä huomioidaan entistä paremmin erilaiset työn muodot, niin kokoaikaisissa kuin epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät palkansaajat, itsensä työllistävät kuin yrittäjätkin. Heikoimmassa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksia lisätään.

Palkkaköyhyys poistetaan. Työtä tekevällä on oikeus kokoaikaiseen työhön, josta saadulla palkalla voi elää. Vakinaiset työsuhteet ovat työelämän normaali käytäntö. Osa-aika- tai pätkätyö on työntekijän omaan tahtoon perustuva valinta – ei ulkoa asetettu pakko. Suomessa tehtävässä työssä noudatetaan aina suomalaisia työehtoja. Reilu palkka ja hyvät työolosuhteet kuuluvat kaikille tasa-arvoisesti.

Työelämän turvallisuus kuuluu kaikille!

Sosialidemokraatit vaativat tasa-arvoa työmarkkinoille. Vuoteen 2020 mennessä samankaltaisista työtilanteista ansaitaan samalla työmäärällä samat edut ja oikeudet riippumatta työnteon ja työsuhteen muodosta tai työntekijän sukupuolesta.

Jokaisella on oikeus omaan aikaan. Työaika- ja lomapankit ovat laajamittaisessa käytössä joustavuuden lisäämiseksi sekä työhyvinvoinnin parantamiseksi eri työsuhdemuotoihin sopivalla tavalla.

Vuokratyöntekijöillä on turvanaan varallaolokorvauksen kaltainen takuupalkka sekä pysyvä työsuhde vuokratyötä tarjoavaan yritykseen.

Työelämän kehittämisen tavoitteena on tuottava ja laadukas työ sekä hyvä ja tasapainoinen elämä. Maailman paras työelämä arvostaa ihmistä ja tämän työelämän ulkopuolisia tarpeita. Aikaa ja energiaa jää myös muulle kuin työlle – elpymiselle, ihmissuhteille ja harrastuksille.

Työaika ja työn vaikuttavuutta tarkastellaan uudella tavalla. Tuottavuutta ja vaikutta-

vuotta todennetaan lopputuloksilla ja laadulla. Harmaata ylityötä vähennetään samalla kun etätyö- ja työaikamalleja kehitetään vastaamaan työn aika- ja paikkasidonnaisuuden muutosta. Työelämän kokonaiskuormittavuutta vähennetään ja työsuojelujärjestelmää vahvistetaan.

Työyhteisöjen hyvinvointia ja tuottavuutta kehitetään vahvistamalla esimiesosaamista ja työpaikkademokratiaa. Aito kumppanuus, avoin tiedonkulku, työntekijöiden palkitseminen, luovuuden tukeminen sekä aloitteellisuuteen kannustaminen leimaavat suomalaista työskentelykulttuuria kaikilla työpaikoilla sekä synnyttävät sitoutumista. Työpaikkaa ohjaavat käytännöt vastaavat organisaatioiden arvoja työpaikan sijainnista riippumatta.

Yhteiskunnalliset yritykset, yritykset joiden toimintaa ohjaa taloudellisen voiton ohella yhteiskunnallinen hyvä, nousevat keskeiseksi osaksi hyvinvointiyhteiskuntaa.

Pidempiä työuria paremmalla jaksamisella ja hyvinvoinnilla – ei pakolla

Sosialidemokraatit sitoutuvat tavoitteeseen pidentää suomalaisten työuria ja nostaa työllisyyttä. Tämä saavutetaan, kun työhön osallistumisen astetta nostetaan koko aikuisiän ajalta ja työelämän laatua parannetaan.

Työssäoloajan lisääminen sekä työn tuottavuuden parantaminen on tärkeää erityisesti julkisen talouden kestävyuden ja taloudellisen kasvun mahdollistavan työvoiman riittävyyden kannalta. Oleellista on todellinen eikä muodollinen eläkeikä.

Suomi nousee kärkeen ikääntyvien työntekijöiden osaamisen ammatillisessa ja yhteiskunnallisessa hyödyntämisessä. Työnantajille luodaan kannustimia ikääntyneen työvoiman työssä pitämiseksi. Työelämään luodaan järjestelmä, jolla nuoria saadaan entistä aikaisemmin työelämään mukaan. Työuria pidennetään myös työuran alkupäästä.

Työuria pidennetään ennen kaikkea riittävästä työllisyydestä huolehtimalla. Työttömyys on inhimillisten resurssien hukkaamista. Aktiivisella työvoimapolitiikalla autetaan ihmisiä pysymään kiinni työssä. Elinikäinen oppiminen ja jatkuva osaamisen päivittäminen jo työssä ollessa lisää turvallisuutta ja parantaa mahdollisuuksia siirtyä työstä työhön.

Pitempiin työuriin päästään myös lisäämällä työelämän joustavuutta niin työntekijöiden kuin työnantajienkin tarpeet huomioiden – kehittämällä esimerkiksi työaikojen joustavuutta, työhyvinvointia ja aitoja osallistumismahdollisuuksia sekä panostamalla hyvään johtamiseen. Työolosuhteita on kyettävä räätälöimään, jotta jokaisella on mahdollisuus työnteekoon.

Tuottavuuden paranemisen myötä viikoittainen ja vuosittainen työaika lyhenee. Parempi jaksaminen ja mielekäs työelämä myöhentävät eläkkeelle siirtymistä.

Maailman parhaan työelämän Suomessa ketään ei jätetä ongelmissaan yksin. Ennenaikaisia työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisiä ehkäistään tukemalla ja auttamalla työssään uupuneita ja masentuneita. Työterveyshuolto on kehitetty kattavasti kaikkia työntekijöitä koskevaksi, myös pientyöpaikoilla työskenteleviä. Syrjintä, eriarvoistava kohtelu ja työpaikkakiusaaminen ovat kaikissa muodoissaan tuomittavia ja niille asetetaan nollatoleranssi.

Liikkuminen työmarkkinoiden sisällä on joustavaa. Ihmisillä on mahdollisuus yhdistää työhönsä opiskelu ja muu yhteiskunnallisesti tuottava toiminta. Osaamisen päivittäminen ja työ lomittuvat kaikilla aloilla.

Lisää aikaa perheelle

Työn ja perhe-elämän sekä hoivan yhdistäminen on tehtävä mahdolliseksi. Eri alojen sukupuolittuneisuutta puretaan ja tasa-arvoista vanhemmuutta edistetään. Vanhemmuuden kustannukset jaetaan tasan kaikkien työnantajien kesken.

Tavoitteeksi asetetaan tasa-arvoinen vanhemmuus. Työelämän tasa-arvoa ja erityisesti isien merkitystä perheille korostetaan varaamalla molemmille vanhemmille oma osansa vanhempainvapaasta. Vanhempainrahakautta tulee jatkaa. Yhden vanhemman perheet sekä etävanhemmat huomioidaan tasa-arvoisesti.

Työntekijöillä tulee olla mahdollisuus käyttää joustoja esimerkiksi hoitaakseen ikääntyviä vanhempiaan ja avustaakseen heitä arjen asioissa.

Tilkkutäkistä kunnon kuntiin

Suomalainen hallintojärjestelmä rakentuu kahden pilarin, valtion ja kuntien varaan. Päättöksentekorakenteet ovat selkeitä ja läpinäkyviä. Valta, varat ja vastuu sijaitsevat samassa paikassa. Kansalaisella on oikeus ja mahdollisuus tietää, kenellä on vastuu. Monimuotoisten hallintorakenteiden purkaminen vahvistaa demokratiaa, parantaa palveluita ja saa aikaan tehokkuushyötyjä.

Vahvat peruskunnat rakentuvat 160-170 työssäkäyntialueen varaan, jotka ovat toiminnallisesti eheitä sekä taloudeltaan itsenäisiä ja vahvoja. Selkeä kuntarakente mahdollistaa järkevän palvelutuotannon sekä yhdyskuntasuunnittelun ja ehkäisee haitallista kilpailua kuntien välillä.

Kuntien oma veropohja vahvistuu ja kannustaa yhteistyön tiivistämiseen. Taloudellinen itsenäisyys kannustaa oman toiminnan ja tuottavuuden parantamiseen. Säästävät resurssit jäävät kunnan oman toiminnan sekä seudun hyvinvoinnin parantamiseen.

Pääkaupunkiseudun metropolialueella on erityinen merkitys Suomen kilpailukyvyille ja tulevaisuuden menestykselle. Metropolialue kehittyy tasapainoisesti ja eriytyminen on estetty. Samalla seudun kokonaisvaltainen suunnittelu tehostuu. Ainakin asumiseen, liikenteeseen ja maankäyttöön liittyvät päätökset tehdään seudullisella tasolla yhteisesti ja sitovasti.

Valtion ja kuntien tehtäväjako tarkennetaan. Kansalaisten perusoikeudet toteutuvat tasa-arvoisesti koko maassa. Jokaisella on oikeus laadukkaaseen palveluun asuinpaikastaan riippumatta. Kunnat vastaavat hyvinvoinnin kannalta keskeisten peruspalveluiden järjestämisestä. Viime kädessä valtion on normi- ym. ohjauksella taattava kansalaisten yhdenvertaisuus.

Kunnat kantavat entistä suurempaa vastuuta vaikeasti työllistyvien ihmisten palveluista ja työllisyydestä. Paras osaaminen tähän työhön löytyy läheltä ihmisiä. Kuntien vastuulla oleva yhtenäinen työvoiman palvelukeskusverkosto ulotetaan koko maahan.

Hyvinvoinnin Suomi

Hyvinvointiyhteiskunta kaikille

Sosialidemokratian käsitys yhteiskunnan kehittämisestä perustuu ihmisarvon ja vapauden kunnioittamiseen, tasa-arvon toteuttamiseen, yhteisvastuuseen ja oikeudenmukaisuuteen. Hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden ja palveluiden tarkoituksena on toteuttaa näitä arvoja käytännössä jokaisen ihmisen kohdalla. Oikeus yhteiseen hyvään kuuluu kaikille.

Hyvinvointi vaatii osallisuutta. Jokaisella kansalaisella on oltava oikeus vaikuttaa yhteiskuntaan niin välillisen, edustuksellisen kansanvallan kautta kuin välittömän osallistumisenkin kautta.

Osallisuuden lisääminen sekä sosiaalisten ja terveydellisten erojen kaventaminen ovat hyvinvointipolitiikan perustehtäviä. Köyhyys on aineellista puutetta ja vajausta toimintamahdollisuuksissa. Köyhyyttä ehkäistään ja vähennetään määrätietoisesti.

Monikulttuurisuus on rikastava osa suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Kulttuurista vuorovaikutusta edistetään eikä rasismia suvaita.

Toimivassa hyvinvointiyhteiskunnassa ihmisten oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa. Yhteiskunnan tarjoamat palvelut ovat kaikkia kansalaisia varten. Erytishuomio on heikoimmassa asemassa olevissa ihmisissä. Sosiaaliturva ja terveydenhuolto ovat perustuslain takaamia oikeuksia.

Osattomuudesta sosiaaliseen turvallisuuteen

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä rakentuu julkisille palveluille, ansiosidonnaiselle sosiaaliturvalle ja sitä täydentävälle elämäntilanteisiin perustuvalla riittävällä vähimmäisturvalla. Sosiaaliturvan rahoittamiseen sitoudutaan suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Jokaisella on velvollisuus osallistua taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaan yhteisen turvajärjestelmän rahoitukseen.

Maksukyky ei rajoita vaikuttavan hoidon, huollon ja tuen saatavuutta. Jokaisella tarvitsevalla on oikeus palveluiden käyttöön. Palvelujärjestelmä kykenee vastaamaan haasteisiin myös niissä tilanteissa, joissa ihmisen elämänhallinnan menetys johtaa toimeentulon kriisiytymiseen ja ongelmien kasaantumiseen.

Toimeentuloturva on tasolla, joka riittää kohtuulliseen toimeentuloon ja inhimilliseen elämään. Ennaltaehkäisevää toimeentulotukea on myönnettävä ajoissa ennen kuin ihmisen ongelmat kasaantuvat kestäättömiksi. Erytisesti on huomioitava lapsiperheiden asema. Ensisijaisten etuuskien riittävän tason vuoksi toimeentulotukeen turvaudutaan vain poikkeustilanteissa. Toimeentuloturva huomioi perustoimeentulon niin perinteisten riskien kuin koulutuksen ja kuntoutuksenkin osalta. Työntekoon perustuvan ansioturvan kehittäminen tapahtuu kolmikantaisesti ja pitkäjänteisesti.

Eurooppalaisella tasolla otetaan käyttöön sosiaaliturvan määrällisiä ja laadullisia minimi-standardeja.

Jokaisella on oikeus omaan kotiin, asunnottomuutta ei ole. Julkinen valta huolehtii asumisen kohtuuhintaisuudesta. Vuokrien nousupaineita hillitään mm. maankäyttö- ja tonttipolitiikalla. Äkillisten taloudellisten vaikeuksien sattuessa yhteiskunta takaa asumisen mahdollistavan turvan omistus- ja vuokra-asujille.

Laadukkaisiin ja yksilöllisiin palveluihin

Hyvinvointipalveluiden painopiste on ongelmien ennaltaehkäisyssä ja peruspalveluiden hyvässä laadussa. Keskiössä on osallisuuden lisääminen.

Mielenterveyttä hoidetaan oikea-aikaisesti, kokonaisvaltaisesti ja ennalta ehkäisevästi. Avopalvelut toimivat, erilaisia matalan kynnyksen hoitopaikkoja on tarjolla ja laitoshoido on laadukasta. Hoitoa ja kuntoutusta on tehostettu, ja näin myös estetään ennenaikaista eläköitymistä.

Suomalainen hyvinvointi tehdään kunnissa. Peruspalvelut tuotetaan laadukkaasti ja kattavasti lähellä kansalaisia. Palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa korostetaan käyttäjien mielipiteitä ja osaamista – ihmiset ovat aidosti mukana palvelutuotannossa. Kysynnän muutoksiin reagoidaan nopeasti, joustavasti ja ennakkoiden.

Vastuu palveluiden toimivuudesta sekä vahva ohjausvalta kuuluu julkiselle sektorille. Peruspalvelut ovat aina demokraattisen päätöksenteon – ihmisten oman vaikuttamisen piirissä. Hyvinvointipalveluiden julkinen tuotanto on laajaa ja korkeatasoista. Tätä täydentävät tarvittaessa yhteiskunnan valvomat yleishyödyllisten yhteisöjen ja yksityisen sekä yhteiskunnallisen yritystoiminnan tuottamat palvelut. Osuustoiminta tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia myös palvelutuotannossa. Valinnanvapaus ja palvelujen eri järjestämistavat voivat edistää palvelujen laatua.

Palveluissa on vahva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ongelmien ennaltaehkäisyn ote. Vahvalla ohjauksella varmistetaan palveluiden laadun alueellinen tasa-arvo. Palveluiden kehittämistyö on pitkäjänteistä, suunnitelmallista toimintaa, ja palveluiden vaikuttavuutta seurataan.

Lasten ja nuorten eriarvoisuutta vähennetään ja periytyvää syrjäytymistä estetään. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä julkiset neuvolat turvataan yhtenäisesti koko maassa. Saumaton palveluketju estää lasten ja nuorten varhaista syrjäytymistä.

Ikääntyneiden palveluissa korostuu ihmisarvon kunnioitus, turvallisuus ja sosiaalinen yhdessäolo. Kenenkään ei tarvitse pelätä vanhenemistaan eikä ketään jätetä yksin. Vanhuk- sia kunnioitetaan ja hoidetaan asianmukaisesti.

Suomeen on säädetty laki, joka takaa vanhuksille perusoikeuksien toteutumisen, oikeuden toimintakyvyn rajoitusten mukaisesti määrittyvään hoivan sisältöön ja määrään, riittävän ja osaavan palveluita tuottavan henkilökunnan sekä tehokkaasti valvotun hoivan toteutuk- sen. Kunnille taataan riittävät resurssit lakien noudattamiseksi käytännössä.

Ikäihmisten tarvitsemat palvelut kootaan vanhusneuvoloihin. Neuvolat tarjoavat tervey- den edistämiseen tarvittavaa tietoa sekä palveluohjausta ja niissä tuetaan vanhusten osal- listumista, verkostoitumista sekä harrastustoimintaa.

Vammaiset ihmiset ovat täysivaltaisia kansalaisia. Saavutettavuus ja esteettömyys toteu- tuvat niin fyysisen ympäristön kuin kommunikaation ja ymmärryksen osalta. Viittomakie- len- ja selkokielen laajempaa käyttöä edistetään.

Jokainen vammaisen saa tarvitsemansa palvelut. Vammaisilla on oikeus kodinomaiseen asumiseen, ja heillä on oikeus itse valita asuinpaikkansa. Vammaisten lasten perheitä tue- taan siten, että vanhemmilla on mahdollisuus myös omaan elämään työn, harrastusten ja sosiaalisten kontaktien osalta. Yhdenvertaisuuden käytännön toteutumisesta huolehdi- taan. Vammaisilla ihmisillä on oikeus opiskeluun ja työhön, jossa he voivat käyttää omia tietojaan ja taitojaan.

Teknologia terveyttä edistämään

Terveys- ja hyvinvointipalveluissa tekniikka palvelee ihmisiä nykyistä monipuolisemmin ottaen huomioon yksilölliset tarpeet. Teknisten ratkaisujen käytettävyyys ja käyttäjäkeskeisyys ovat kehitystyön tavoitteena.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on yksi yhtenäinen tietojärjestelmä. Tietojärjestelmät helpottavat ja nopeuttavat työtä, mahdollistavat laadunhallinnan ja tekevät toiminnan läpinäkyväksi. Palvelujen järjestämisessä hyödynnetään tietoverkkoja. Julkinen valta vastaa tietojärjestelmien toiminnasta, ylläpidosta ja turvallisuudesta.

Suomessa on kansallinen, kaikkien käytössä oleva sähköinen terveys- ja hyvinvointiportaali, jonka palveluita ovat terveystiedot, vuorovaikutteinen sähköinen asiointi, hyvinvointineuvola ja terveystietokirjasto. Jokaisella on käytössään oma sähköinen hyvinvointikan-sio, joka sisältää henkilökohtaiset terveystiedot sekä tukea terveyden edistämiseen ja omahoitoon. Portaalien kautta asioidaan oman terveyskeskuksen, lääkärin ja hoitajan kanssa.

Niitä, jotka eivät itse kykene käyttämään teknologiaa ja sähköisiä palveluita, autetaan ja tuetaan siten, että he selviävät tasavertaisesti tietoyhteiskunnassa.

Terveyden eriarvoisuudesta terveyden tasa-arvoon

Väestöryhmien väliset erot terveydentilassa, sairastavuudessa ja elinajanodotteessa ka-ventuvat. Erot eivät ole eettisesti eivätkä inhimillisesti hyväksyttäviä. Vuonna 2020 hyvin toimeentulevien ja heikommassa asemassa olevien ihmisten väliset terveyserot ovat ka-ventuneet merkittävästi.

Terveet ja onnelliset elinvuodet lisääntyvät kaikkien saadessa tarkoituksenmukaiset palve-lut nopeasti. Voimavaroja on kohdennettu hoidon tasapuoliseen saatavuuteen koko maas-sa, köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työttömyyden vähentämiseen. Palvelu-järjestelmän veloitteena on hoitaa erityisesti syrjäytymisvaaran alla olevien sekä työttö-mien peruspalvelut.

Työpaikat toimivat myös terveyden edistämisen foorumeina. Työelämässä tuetaan ihmis-ten työssä jaksamista, työkykyä ja työurien pidentämistä.

Päihdeongelmat ja niistä johtuvat sairaudet kääntyvät pysyvään laskuun. Sosiaali- ja ter-veydenhuollon henkilöstöllä on valmiudet ja velvollisuus ottaa puheeksi asiakkaan päihtei-den käyttö. Alkoholin mielikuvamainonta on kielletty ja päihteiden saatavuutta on rajoitet-tu. Alkoholin ja tupakan verotusta kiristetään vähintään ostovoiman kasvun mukaisesti. Alkon monopoli säilyy.

Terveystarkastus kaikille

Terveystarkastukset julkisessa terveydenhuollossa ja työterveyshuollossa ovat keskeinen käytäntö omahoidon ja kansalaisten omasta terveydestä huolehtimisen tukemisessa. Tar-kastuksilla on ennaltaehkäisevä ja riskejä kartoittava rooli.

Eryteisesti pitkäaikaistyöttömille tarjotaan mahdollisuus säännöllisiin terveystarkastuksiin ja terveysneuvontaan perusterveydenhuollon kautta. Mahdollisuuksien mukaan tarkastuk-sia tulee laajentaa myös muihin väestöryhmiin, jotka eivät ole säännöllisten tarkastusten piirissä esimerkiksi työterveyshuollon kautta.

Yhteisvastuullinen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus

Palveluiden ja etuuksien rahoituksen perustana ovat verotus sekä sosiaalivakuutusmaksut. Käyttäjämaksut eivät muodostu palveluiden käyttämisen esteeksi.

Terveydenhuollon rahoitus koostuu yhtenäisestä järjestelmästä, joka mahdollistaa sen, että kunnat voivat järjestää väestöä tasa-arvoisesti kohtelevia palveluita. Kokonaisvastuuta ja vaikuttavuutta murentavat osat on purettu.

Vastuu perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen järjestämisestä on peruskunnilla. Terveyspalvelut järjestetään yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa. Rahoituksesta vastaavat kunnat ja valtio yhdessä.

Työterveyshuoltoon liittyvät epätasa-arvoisuudet sekä haitalliset raja-aidat perusterveydenhuollon suhteen on poistettu. Hoitoketjut työterveyshuollon ja muun terveydenhuollon välillä ovat toimivia. Työterveyshuollon tuottajina voivat olla julkinen sektori tai yksityiset palveluntuottajat. Työterveyshuollon rahoittavat pääasiassa työnantajat.

Kunnat voivat ostaa yksityisiä palveluita täydentämään omaa palvelutuotantoaan. Tilaaja-osaaminen ja kunnallinen omistajaohjaus on vahvaa.

Suun terveydenhuollon järjestämiseen liittyneet puutteet on poistettu valtion erityisellä tuella.

Sosialidemokraattinen terveydenhuollon järjestämismalli

Perusterveydenhuolto on kuntien järjestämää lähipalvelua, joka tapahtuu terveyskeskuksissa. Asiakasmaksut eivät estä varhaiseen hoitoon hakeutumista.

Perusterveydenhuoltoa tuetaan erikoissairaanhoidon avopalveluilla, joita toteutetaan terveyskeskuksissa. Palvelut liikkuvat, eivät ihmiset. Tapausten harvinaisuuden, osaamisen suppeuden tai teknologian kalleuden takia vaativa erikoissairaanhoidon sekä erityistason sosiaalipalvelut, joita ovat esimerkiksi vaativat kehitysvammaisten tai päihdehuollon palvelut, järjestetään yhdessä viidellä erityisvastuualueella. Päivystys turvataan kuntien yhteistoiminnalla. Haitalliset raja-aidat perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon väliltä poistetaan.

Kunnilla on vastuu terveystalouden järjestämisestä. Rahoitusvastuu jakaantuu kunnille ja valtiolle. Julkinen sektori voi tarvittaessa ostaa täydentäviä palveluita yksityiseltä tuottajalta.

Hyvinvoivia hyvinvointipalveluiden tekijöitä

Kuntatyönantaja on Suomen houkuttelevimpia työnantajia. Mielekäs ja arvokkaaksi koettu työ, kilpailukykyinen palkkaus, työsuhteen pysyvyys, osaamisen arvostaminen ja järkevä työnjako, mahdollisuus vaikuttaa omaan työhön sekä luottamuksen ilmapiiri houkuttelevat laadukasta työvoimaa kuntiin. Palkkatason suotuista kehitys naisvaltaisella kuntasektorilla parantaa tasa-arvoa.

Henkilöstön osaaminen takaa potilasturvallisuuden ja laadukkaat palvelut. Henkilökunnan kielitaidon ja tulkkausavun turvin jokainen saa tarvitsemaansa apua. Kuntahenkilöstön osaamista ja ammattitaitoa pidetään jatkuvasti yllä. Kuntatyönantaja toimii henkilöstöstä huolehtimisen esimerkkinä.

Sosiaali- ja terveystalouden eri lohkoille on säädetty sitovat henkilöstömitoitukset ja pätevyysvaatimukset ja niiden noudattamista valvotaan tehokkaasti. Lääkärien ja muun terveydenhoitohenkilöstön työssä painottuvat joustava työn- ja vastuunjako eri ammattiryhmien kesken, joustavat työajat, työtehtävien kiinnostavuus sekä mahdollisuudet kehittyä ammatillisesti. Sosiaali- ja terveydenhoitoalan henkilöstön koulutusmäärät mitoitetaan vastaamaan kasvavaa palvelujen tarvetta.

Sivistyksen Suomi

Virikkeellinen ja lapsikeskeinen varhaiskasvatus

Julkinen päivähoito ja varhaiskasvatus ovat opetustoimen vastuulla. Sen keskiössä on moniammatillinen yhteistyö kunnan eri toimijoiden välillä. Lapsen ja perheen tarpeita ymmärtävä päivähoito ja varhaiskasvatus edistävät lasten turvallista kasvua ja luovat pohjan tasa-arvoisille koulutusmahdollisuuksille. Päivähoito purkaa lasten luokkayhteiskuntaa.

Varhaiskasvatus kohtaa jokaisen lapsen yksilönä ja huomioi heidän ikä- ja kehitysvaiheensa. Riittävä ammattitaitoinen henkilökunta varmistaa, että päivähoito on turvallista ja korkealaatuista, sekä tarjoaa tytöille ja pojille tasa-arvoiset mahdollisuudet sukupuolesta riippumatta. Ryhmien koot määritellään varhaiskasvatuslailla.

Jokaisella lapsella on oikeus päivähoitoon lähellä kotiaan. Oikeus samaan päivähoitopaikkaan säilyy, vaikka lapsi olisi välillä kotihoidossa.

Joustavuutta hoitoon päivähoitopankista

Työajat vaihtelevat entistä enemmän. Palveluiden on joustettava perheiden ehdoilla. Päivähoitopankki tarjoaa mahdollisuuden joustavampaan päivähoitoaikaan.

Päivähoitopankista voi hankkia hoitoa tarvittavan määrän. Joustavilla hoitomahdollisuuksilla taataan vanhempien mahdollisuus osittaisen hoitovapaan käyttöön sekä pienten lasten vanhempien mahdollisuus työssäkäyntiin. Tämä edistää työmarkkinoiden tasa-arvoa ja estää osaamisen vanhentumista.

Reilu ja tasa-arvoinen alku peruskoulusta

PISA-menestyksen mahdollistanut koulutuksellinen tasa-arvo on kaiken koulutuspolitiikan keskiössä. Suomalainen koulu tarjoaa jokaiselle lapselle ja nuorelle hyvän alun, tarvittavat valmiudet jatko-opintoihin sekä jokapäiväisiä oppimisen ja onnistumisen elämyksiä. Jokainen on arvokas ja hyvä jossain.

Suomalaisessa koulussa ei kiusata. Viihtyisä ja turvallinen ympäristö vähentää lasten yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Lasta tukeva koulu tarjoaa pakollisen koulutyön ohella virikkeitä ja sosiaalista kanssakäymistä tuttuun aikuisten ohjaamana. Kouluissa mahdollistetaan liikunta- ja kulttuuriharrastukset.

Peruskoulun enimmäisryhmäkoot on säädetty lailla. Opetussuunnitelmat mahdollistavat joustavan oppimisen. Koulu ja koti ovat luontevassa ja vuorovaikutteisessa yhteistyössä. Lasten taustojen merkitys oppimistuloksiin vähenee. Tulokset eivät riipu asuinalueesta, sukupuolesta tai kulttuurisesta ja sosioekonomisesta taustasta. Koulujen resursointi vähentää niiden eriytymistä.

Yhteiskuntaopin ja yleisemmin arjen hallinnan opetusta on lisätty koululaitoksessamme. Siten nuorilla on edellytykset osallistua järjestötoimintaan ja kehittyä aktiivisiksi kansalaisiksi.

Eriarvoisuutta vähentävä peruskoulujen rahoitus

Koulutuksen voimakas periytyvyys kertoo karua kieltään edelleen olemassa olevasta koulutuksellisesta epätasa-arvosta. Liian moni lahjakkuus jää huomiotta vain siksi, etteivät he saa perheistään tai kouluista riittävää tukea opintoihinsa. Tilannetta pahentaa entistä selkeämpi oppimistulosten alueellinen eriytyminen.

Koulutuksen tasa-arvon lisäämiseksi Suomessa otetaan käyttöön rahoitusmalli, jossa kouluja rahoitetaan niiden toimintaympäristön haasteellisuuden mukaisesti. Oppimistuloksia selittävät mm. oppilaiden vanhempien sosioekonominen asema, sosiaaliset ongelmat alueella sekä maahanmuuttajien osuus. Nämä otetaan huomioon koulujen rahoituksessa.

Haasteellisimmissa oloissa toimivissa kouluissa opetusryhmät ovat pienempiä, opettajien kannusteet parempia sekä opetuksen tukipalvelut runsaampia, koska koulujen rahoituksessa huomioidaan oppilaiden lähtökohdat. Samalla koulujen houkuttelevuuden parantamiseksi ja oppimisen edistämiseksi koulujen mahdollisuutta painottaa erilaisiin aihealueisiin, kuten esimerkiksi kielivalikoimia sekä taito- ja taideaineita tuetaan.

Kuntien kaavoituksessa on huomioitu aluerakenteen säilyminen monipuolisena ja tasapainoisena.

Putkitutkinnoista joustaviin valintoihin toisella asteella

Oppivelvollisuusikä on pidennetty 18 vuoteen. Yhteiskunta takaa jokaiselle nuorelle opiskelupaikan toisen asteen koulutuksessa. Nuorten syrjäytyminen on tätä kautta vähentynyt ja jatkokoulutukseen pyrkivien osaamistaso noussut. Valtiovallan toimesta on lisätty voimakkaasti ammatillisen koulutuksen paikkoja erityisesti kasvukeskuksissa.

Oppivelvollisuuden sisällä nuorella on vapaus ja mahdollisuus hankkia itselleen sopiva koulutus, muttei mahdollisuutta pudota koulutuksen ulkopuolelle.

Yhtenäisellä toisella asteella opiskelija voi suorittaa ylioppilastutkinnon, ammatillisen tutkinnon tai niiden yhdistelmän. Opiskelijoilla on vapaus yhdistellä opintoja joustavasti halumallaan tavalla. Opintosuunnan muuttaminen on helppoa ja moninkertainen koulutus vähenee.

Toisen asteen opintojen sisällöt ja menetelmät ovat monipuolisia. Erilaisille oppijoille löytyy yksilöllinen, mielekäs ja motivoiva oppimispolku, jonka avulla tutkinto voidaan suorittaa. Toisen asteen tutkinto voidaan myös suorittaa oppisopimuskoulutuksena. Yhteiskuntaopin opetus tulee sisällyttää myös ammatilliseen koulutukseen sekä maahanmuuttajien kotouttamisohjelmiin.

Yhtenäinen toinen aste antaa koko ikäluokalle yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla tarvittavan yleissivistyksen, osaamisen sekä oppimisvalmiudet.

Koulutus on maksutonta ja opetus on laadukasta. Opiskelijoilla on riittävät opintososiaaliset etuudet. Opiskeluterveydenhuollon palvelut, opintojen ohjaus ja muut tukipalvelut ovat helposti käytettävissä. Opiskelijoita kannustetaan aktiiviseen kansalaisuuteen, ja kaikissa oppilaitoksissa on toimivat opiskelijakunnat.

Oppivelvollisuus kahdeksaantoista ikävuoteen asti

Koko ikäluokka tarvitsee toisen asteen koulutuksen. Tämän varmistamiseksi oppivelvollisuutta tulee pidentää täysi-ikäisyyteen asti.

Kaikille koulumainen opetus ei sovi. Oppivelvollisuuden piiriin kuuluva toisen asteen koulutus tulee olla mahdollista suorittaa joustavasti, hyödyntäen oppilaitosmuotoisen koulutuksen lisäksi vaihtoehtoisia ja joustavia tapoja suorittaa tutkinto. Oppilaitosten tulee vastata viime kädessä kaiken koulutuksen sisällöstä ja laadusta.

Laaja-alainen ja tasokas korkeakoulukenttä

Suomen korkeakouluverkosto edustaa kansainvälisesti korkeaa tasoa, tukee aluekehitystä ja on alueellisesti kattava. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hallinnollinen yhteistyö kehittyy. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnot ovat erilaisia ja niillä on eri tavoitteet. Tutkintoon johtava koulutus on yksilölle maksutonta.

Korkeakoulujen toiminta perustuu julkiseen rahoitukseen, joka takaa korkeakoulujen välisen tasa-arvon ja on riippumatonta yksityisen rahoituksen määrästä. Julkista rahoitusta jaetaan tarkoituksenmukaisuusharkinnan sekä tuloksellisuuden perusteella. Laadullisten kriteerien merkitys on suuri.

Opiskelijat valitaan valtakunnallisella yhteisvalinnalla. Hakijat voivat hakea useisiin saman alan oppilaitoksiin ja koulutusohjelmiin. Opiskelijavalinnoissa korostuu koulutusalan kannalta relevantin tiedon soveltaminen. Erilaiset lahjakkuuden muodot huomioidaan opiskelijavalinnassa ja valintakiintiöissä. Osa opiskelijoista valitaan kokeilujaksolla, jonka aikana hakijat opiskelevat alaa. Kokeiluopiskelu arvioidaan ja opintomenestys ratkaisee valinnan.

Opetus järjestetään siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella tavoitteellisesti ja valmistua kohtuullisessa ajassa. Korkeakoulut vaalivat yhteisöllisyyttä ja vireää opiskelijakulttuuria. Kustannuskehitykseen sidotut opintososiaaliset edut, riittävä opetus, esteettömyys, opiskelun edellytysten vahvistaminen sekä tehokas opintojen ohjaus tukevat opiskelijoita. Opiskelijoilla on tasavertainen mahdollisuus käyttää laadukkaita opiskelukykyä tukevia palveluita opiskeluypäristönsä.

Korkeakoulujen toiminnassa korostuvat opetus ja tutkimustehtävät. Opetuksen opettaja-oppilassuhdetta on parannettu ja henkilökohtaista sekä pienissä ryhmissä tapahtuvaa opetusta lisätty. Hallinnolliset työt eivät kuormita henkilökuntaa ja ne resursoidaan oikein. Suomen Akatemian rooli huippututkimukseen keskittyvänä instituutiona on vahva.

Suomen korkeakoulumaailma on entistä kansainvälisempi. Kaikkiin korkeakoulututkintoihin sisältyy kansainvälistymisjakso, joka suoritetaan joko vaihto-opiskeluna tai kotimaassa.

Suomi oppimis- ja opetusmenetelmien kärkimaaksi

Osaamisen ja sivistyksen vahvistamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota oppimisen oppimiseen ja oppimiseen kasvamiseen. Monimutkaistuva maailma vaatii laajaa tietopohjaa, mutta erityisesti tiedon hankkimisen ja kriittisen arvioimisen taitoa. Samat taidot ovat välttämättömiä niin työelämässä kuin kansalaisenakin.

Vastauksena tähän muutokseen oppiminen ja oppimismenetelmät ovat jatkuvassa muutoksessa. Tietoverkot mahdollistavat maailman parhaan opetuksen saamisen oppijan fyysisestä sijainnista riippumatta. Teknologian kehittyminen tuo myös opetuksen käyttöön yhä uusia menetelmiä, joiden keskiössä on tietoa jakavan opettajan sijaan oppija aktiivisena ihmisenä. Samalla oppijan itsenäisyyttä painottavan pedagogiikan tulee kyetä tarjoamaan erilaisille oppilaille heidän tarvitsemansa tuki ja kannustus oppimiseen.

Teknologisten innovaatioiden lupaus lunastetaan vain sosiaalisilla innovaatioilla. Suomesta on kehitettävä oppimisympäristöjen ja -menetelmien edelläkävijä, joka yhdistää teknisiin ratkaisuihin sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja oppimisen ilon.

Instituutiokeskeisyydestä kansalaislähtöiseen aikuiskoulutukseen

Suomalainen yhteiskunta on elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon yhteiskunta. Koulutus kuuluu kaikille. Aikuisten välisiä merkittäviä koulutuseroja kavennetaan ja koulutusta suunnataan ennen kaikkea sitä eniten tarvitseville. Uuden Noste-ohjelman kohderyhmänä ovat kaikkein vähiten koulutusta saaneet kansalaiset.

Aikuiskoulutusta ohjataan rahoituksella sekä kannustimilla ja ohjauksella. Asiaankuuluvan rahoituksen avulla yhteiskunta varmistaa, että kaikilla on mahdollisuus osallistua koulutukseen sekä ohjata koulutustarjontaa. Keskeisessä asemassa uudessa aikuiskoulutusjärjestelmässä ovat henkilökohtaiset aikuiskoulutustilit.

Aikuiskoulutustili

Jokaisella kansalaisella on henkilökohtainen aikuiskoulutustili. Tilille kertyy eri kanavia pitkin rahaa, jota voidaan käyttää aikuiskoulutuksen hankkimiseen. Rahaa voi kertyä kansalaisuuden tai työsuhteen perusteella tai julkisen sektorin suorina panostuksina esimerkiksi vähän koulutusta saaneille, työttömyyden tai työkyvyttömyyden uhan alla oleville, ikääntyville, erityisen nopean rakennemuutoksen kohteena olevilla alueilla asuville tai maahanmuuttajataustaisille henkilöille.

Koulutustili muuttaa aikuiskoulutusjärjestelmää kansalaislähtöisemmäksi ja tuo koulutuksen piiriin myös heitä, jotka eivät tällä hetkellä löydä aikuiskoulutuksen tarjoamia palveluita.

Tieto kaikesta aikuiskoulutuksesta kootaan valtakunnalliseen sivistyskeskukseen, joka on keskitetty verkkopalvelu. Sivistyskeskuksesta ihmiset voivat löytää niin aihealueen, opiskelutavan, sijainnin kuin laadun puolesta omia tarpeitaan vastaavaa koulutusta.

Sivistyskeskus mahdollistaa opintoihin osallistuneille henkilöille koulutustarjonnan laadun arvioinnin. Koulutuksen sisällöt sekä käyttäjien arviot koulutuksesta ovat julkisia. Koulutuksen kuuluminen sivistyskeskuksen laadunarvioinnin piiriin on edellytys aikuiskoulutustilin käyttöön opinnoissa. Yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisten opintojen järjestämisestä ja niihin osallistumista tuetaan oppilaitoksille suunnatulla hintatuella, joka alentaa opintojen hintaa.

Yhteiskunnan tukijärjestelmät kannustavat aikuiskoulutukseen. Työttömän omaehtoisen opiskelun ja työvoimapolitiittisen koulutuksen tuki on korkeampi kuin työttömyyspäiväraha.

Kaikkien kulttuuriin

Suomen henkinen kulttuuri kukoistaa. Kulttuuriin ja taiteeseen panostetaan entistä enemmän. Taide avaa väyliä uuteen ajattelutapaan ja luovien ratkaisujen löytämiseen.

Yleissivistävä taidekasvatus tukee lasten ja nuorten kasvua kohti aktiivista kansalaisuutta ja auttaa vahvistamaan omaa identiteettiä. Taidekasvatuksen kautta ihminen voi tunnistaa oman luovuutensa ja harjoittaa sitä, sekä oppia ymmärtämään erilaisia kulttuureja. Taideaineet vahvistavat myös ihmisen muuta oppimista. Taide avaa väyliä mielihyvään, uuteen ajattelutapaan ja luovien ratkaisujen löytämiseen arkipäivän kysymyksissä.

Kulttuurilla on myös suuri työllistävä ja taloudellinen merkitys. Kulttuuriin kytkeytyvä teollisuus, harrastustoiminta ja pienet kasvavat yritykset luovat uusia työpaikkoja.

Valtiovalta tunnustaa lainsäädännöllä tekijänoikeuksien aseman luovan työn tekijän toimeentulon perustana. Tekijänoikeuslainsäädäntö turvaa heikomman osapuolen oikeudet ja neuvotteluaseman riittävällä tavalla mukaan lukien työsuhdetekijänoikeusasiat. Tekijänoikeuslainsäädäntö ja hallinto toimivat joustavasti uuden kulttuurin luomisessa. Lainsäädäntöä kehittämällä luodaan keinoja torjua piratismia ja laitonta teosten välittämistä.

Taiteilijapalkkojen tai pidempien apurahojen avulla tuetaan sivistyksellisesti arvokasta, mutta epäkaupallista taidetta. Taidetta tuetaan myös julkisilla hankinnoilla ja palveluostoilla. Taide on läsnä niin koulupäivissä kuin arkiympäristössä. Taiteilijat osallistuvat koulujen taideprojektien vetoon ja yhdyskuntasuunnitteluun. Kuntatasolla tuetaan kulttuuri-toimijoiden yhteistyötä kuntalaisten hyväksi.

Kulttuuri kaikkien ulottuville

Yleisradiolla on merkittävä tehtävä suomalaisen kulttuurin tarjonnassa ja kehittämisessä. Kestävä rahoitusmalli yleisradiotoiminnalle turvaa parhaiten riippumattoman tiedonvälityksen suomeksi ja ruotsiksi.

Kehittyvä kirjasto

Kaikille maksuttomat kirjastot tukevat lukutaidon lisäksi myös media- ja informaatiolukutaitoa ja kansalaisten tietoyhteiskuntataitoja ja edistävät näin kansalaisten osallisuutta. Samalla ne vähentävät tiedollista ja sosiaalista syrjäytymistä ja eriarvoisuutta. Kirjaston tulevaisuuden avainperiaatteita ovat yhteisöllisyys, erikoistuminen, paikallisuus ja monikulttuurisuus.

Sohvilta pallokentille ja pururadoille

Suomalaiset harrastavat liikuntaa entistä enemmän ja monipuolisemmin. Arkiliikuntaa edistetään yhdyskuntarakentamisella, liikkumaan ei tarvitse lähteä yksityisautolla.

Liikuntapaikkojen määrä on lisääntynyt sekä mahdollisuuksia liikkumiseen tarjotaan työyhteisöissä ja koulutuksen kaikilla asteilla. Kansalaisjärjestöt ja urheiluseurat ovat vahvasti mukana liikuntatyössä. Julkiset liikuntapaikat suunnitellaan siten, että ne mahdollistavat kaikkien liikuntaa harrastavien ja liikkumaan haluavien tarpeet. Tämä tarkoittaa mm. esteettömyyttä.

Harrastusmahdollisuuksien tasa-arvoon erityisesti lasten kesken kiinnitetään erityistä huomiota. Kunnissa on otettu käyttöön liikuntavälinelainaamoita kirjastojen tapaan.

Kunnissa järjestetään päiväaikaan liikuntamahdollisuuksia ja ohjausta sekä liikunta- ja terveysvalistusta ikääntyville. Julkinen sektori tukee seuratyötä. Liikuntapaikkojen käyttö on seurojen junioritoiminnalle maksutonta. Liikuntatilojen yhteis- ja yleiskäyttöä edistetään.

Liikkeellä joka päivä

Liikunnalliset elämykset antavat virikkeitä ja hyvää oloa kaikille. Liikkuminen edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja oppimista. Liikunnan tulee kuulua oppilaitosten, koulujen ja päiväkotien jokapäiväiseen ohjelmaan ja sen osuutta koulujen tuntikehyksessä on lisätty.

Työyhteisöliikunnalla huolehditaan kaikkien työntekijöiden työssä jaksamisesta ja työhyvinvoinnista. Terveet työntekijät viihtyvät pitempään työelämässä ja heillä on edessään useampia elinvoimaisia vuosia myös eläkkeellä. Säännöllinen ulkoilu on osa myös vanhus-ten hyvää hoitoa.

Liikuntaa tulee edistää työnantajien ja työntekijöiden yhteisin toimin. Työpaikkaliikunnan hyvät käytännöt juurrutetaan pysyviksi ja kannustaviksi työelämän toiminnoiksi, joita terveydenhuolto, työmarkkina- ja liikuntajärjestöt sekä palvelujen tuottajat osaltaan tukevat.

Puhtaan ympäristön Suomi

Määrällisestä kasvusta laadulliseen kasvuun

Sosialidemokratian arvopohja perustuu ihmisen ja luonnon kunnioittamiseen. Puhdas ilma, vesi ja maa kuuluvat perusoikeuksina kaikille. Ilmastonmuutos, luonnonvarojen hupeneminen, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja ympäristön saastuminen ovat aikamme suurimpia uhkia. Ihmisen on mukautettava oma toimintansa luonnon kantokykyyn.

Ympäristökriisin ratkaisuun sitoutuvat ja osallistuvat niin yksittäiset ihmiset, yhteisöt, yritykset ja valtiot. Taakka jaetaan oikeudenmukaisesti. Köyhimpiä maita tuetaan ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa parannetaan. Pienituloisille koituvat kustannukset kompensoidaan tulonsiirroilla sekä tekemällä energiaa ja ympäristöä säästäväitä valinnoista taloudellisesti mahdollisia.

Luonnonvaroja tuhlaava jatkuva materiaalisen kasvun tavoittelu väistyy kestävämmän talouden hoidon tieltä. Uudelleen määritelty kasvu on ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä. Luonnonvarojen hyödyntäminen ei ylitä ekosysteemin sietokykyä.

Suomi säättää kansallisesti velvoittavan ilmastolain ja edistää sellaisten sitovien kansainvälisten sopimusten aikaansaamista, joilla ilmastonmuutosta voidaan tehokkaasti hillitä. Globaalien ratkaisujen viipyessä on harkittava eurooppalaisen hiilitullin asettamista tuotteille, joiden alkuperäisissä päästöt eivät sisälly tuotantokustannuksiin. Päästökauppa kattaa talouden eri alat sekä laajenee globaalisti kattavaksi järjestelmäksi. Globaaleilla, alueellisilla ja kansallisilla hiilidioksidiveroilla hillitään ilmastonmuutosta.

Vaihtoehtoja BKT:lle

Bruttokansantuote (BKT) mittaa todellista inhimillistä kehitystä puutteellisesti. BKT:ta voi kasvattaa myös hyvinvointia lisäämätön tuotanto, eikä se ota huomioon ympäristölle tapahtuvia vaurioita tai tulonjaon vinoutumista.

Yhteiskuntamme todellista kehitystä ja edistystä mitattaessa käytetään nykyistä suuremmalla painoarvolla monipuolisempia mittareita, kuten aidon kehityksen mittaria (GPI), joka huomioi kattavammin hyvinvoinnin eri ulottuvuuksia, tai YK:n kehitysohjelman (UNDP) inhimillisen kehityksen indeksiä (HDI), jolla mitataan elinajan odotteen, lukutaidon, koulutuksen ja elintason indikaattoreilla eri maiden asukkaiden elämänlaatua.

Tuotteiden, palveluiden ja raaka-aineiden hinnat niin Suomessa kuin muuallakin heijastavat tarkemmin luonnonvarojen käytön todellisia ympäristö- ja muita kustannuksia. Suomessa pakkauksiin on merkitty kulutustavaroiden energiankäyttö ja hiilijalanjälki.

Eettistä kuluttamista tuetaan. Suomalaisen kuluttajaliikkeen keskeisiin tehtäviin kuuluu eettisen kuluttamisen osuuden lisääminen maassamme. Hyvinvoinnin kasvu on entistä enemmän laadullista, ei materiaalisen kulutuksen lisääntymistä. Tietämyksen tason nousu, valintojen mahdollisuus, ja selkeät merkinnät ja ympäristöystävällisten tuotteiden edullisemmaksi tekeminen esimerkiksi verotuksen keinoin mahdollistavat yhä tietoisemmat arjen valinnat mm. kulutuskäyttäytymisessä. Hyvinvoinnin kasvu on entistä enemmän laadullista, ei materiaalisen kulutuksen lisääntymistä. Julkinen valta tukee eettistä kuluttamista ja suosii hankinnoissaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ympäristön kannalta eettisesti kestäviä tuotteita.

Suomalainen opetus- ja kasvatustalouden järjestelmä on suunnattu tukemaan tietämystä kestävästä kulutustavoista ja luonnon monimuotoisuuden varjelusta. Luonto-opetus ja ympäristökasvatustalouden osat ovat oleellinen osa varhaiskasvatusta ja perusopetusta.

Suomessa toimii vahva ja itsenäinen ympäristöministeriö sekä riittävästi resursoitu muu ympäristöhallinto.

Kohti hiilivapaata energiantuotantoa

Suomi on energiatehokkuuden, energiansäästön ja uudenlaisen energiatuotannon kärkimaita maailmassa. Energian tuotanto perustuu vähäpäästöisiin ja uusiutuviin energialähteisiin sekä ajanmukaiseen teknologiaan. Uusiutuvia energianlähteitä tuetaan EU:ssa sovitun tukijärjestelmän puitteissa kustannustehokkaasti, markkinavääristymiä ja kasvihuonepäästöjä minimoiden.

Suomalainen teollisuus tuottaa ja kehittää ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä bioenergiaratkaisuja sekä kotimaahan että maailmalle. Puualan osaamisesta ja bioenergiasta kasvaa suomalainen vientituote. Uutta energiateknologiaa kokeillaan laajalti kotimaassa.

Kun metsien energiakäyttö lisääntyy, huolehditaan, että luonnollinen kiertokulku ja moninaiskäyttö säilyy.

Teollisuus osallistuu omalta osaltaan energiatehokkuuden ja päästöttömien tuotantotapojen kehittämiseen. Vero- ja energiaratkaisut tukevat siirtymää vähemmän luonnonvaroja kuluttavaan tuotantoon. 2020 Suomi on älykkään tuotannon edelläkävijä.

Paikalliset energiaresurssit valjastetaan tehokkaaseen käyttöön. Aurinkoenergia, maalämpö ja pientuulivoima ovat osa kotitalouksien ja yhdyskuntien energiahuoltoa. Lämmityksessä käytetään yleisesti biopohjaisia lämmitysraaka-aineita, lämpöpumppuja ja sähköä. Sähköä käytetään säästämällä ja uudisrakentamisessa suoraa sähkölämmitystä pyritään välttämään. Paikallisesti käyttämättä jäävä energia myydään eteenpäin. Suomi on älykkäiden jakeluverkkojen edelläkävijä ja tämä mahdollistaa paikallisesti käyttämättä jäävän energian myymisen eteenpäin.

Kierrätysastetta nostetaan ja kierrätykseen kelpaamattomat yhdyskuntajätteet hyödynnetään tehokkaasti ja puhtaasti energiantuotannossa.

Viihtyisiin ja toimiviin yhdyskuntiin

Suomi siirtyy raiteille. Koko maan kattava korkealuokkainen joukkoliikenteen järjestelmä, joka tukeutuu hyväkuntoiseen raideverkostoon. Käytössä ovat nopeat junayhteydet keskeisten kaupunkien välillä sekä raideyhteys Helsinki-Vantaan lentoasemalle. Suomi kytketään nopein yhteyksin eurooppalaiseen rataverkkoon. Lähiraideliikenne on toimiva osa suurimpien kaupunkiseutujen joukkoliikennejärjestelmää.

Lähipalvelut ja joukkoliikenteen pysäkit ovat taajamissa turvallisen pyöräily- tai kävelymatkan päässä ja yhteysaluslaiturit ovat turvallisia. Sujuva ja kattava joukkoliikenne sekä tiiviit yhdyskuntarakenteet tekevät yksityisautoilun monin paikoin tarpeettomaksi. Suurten kaupunkien ja niiden kehyskuntien kaavoituksessa keskitytään olemassa olevien taajamien täydennysrakentamiseen lähiluontoa vaarantamatta ja hajarakentamisesta luovutaan. Käytössä on koko maan kattava joukkoliikennematkalippu. Etätyömahdollisuuksien paraneminen vähentää työmatkailua.

Yksityisautoilusta aiheutuvat päästöt ovat alentuneet merkittävästi, kun lyhyiden auto- matkojen tarve on vähentynyt, teknologia kehittynyt ja entistä useamman auton käyttämä energia tulee muusta kuin raakaöljystä jalostetusta polttoaineesta. Yhteysalusliikenne on turvattu.

Taajamien lähiympäristöistä löytyy monipuolisia yhteisöllisyyttä tukevia harrastus- ja ajanviettomahdollisuuksia. Hyvin hoidetut lähiympäristöt luovat yhteisöllisyyden lisäksi turvallisuutta. Yhteisöt ovat moniarvoisia ottaen huomioon ihmisten erilaiset tarpeet. Kulttuuriympäristöt ovat arvossa. Vanhoja rakennuksia, metsiä ja puistoja ei tuhota, vaan ne

pidetään kunnossa. Viihtyisä elinympäristö ammentaa myös perinteistä.

Viihtyisät elinympäristöt ovat energiatehokkaita. Rakennuskannan energiansäästöremontteihin kehitetään uusia korjausmenetelmiä, jotka luovat uusia työpaikkoja näiden alojen työntekijöille.

Ympäristöystävälliset kodit

Jokainen voi pienentää hiilijalanjälkeään ja säästää energiaa omassa arjessaan. Energiansäästö on tehtävä ihmisille helpoksi ja kannattavaksi.

Uudet rakennukset tulee liittää olemassa olevaan kaukolämpöverkkoon. Kotitalouksien lämmitysratkaisuja tuetaan siten, että yksityisiin investointeihin saa julkista tukea mikäli ne edistävät ekologisesti kestävästä kehityksestä.

Kotien laitekannan sähkönkulutusta vähennetään. Energiansäästön helpottamiseksi kohteissa otetaan käyttöön helppoja ”sähköt pois” -kytkimiä. Kuluttajia tuetaan ympäristöystävällisissä hankinnoissa tiedotuksella sekä lisäämällä tuotteiden ekotehokkuusmerkintöjä.

Puhtaaseen ja monimuotoiseen luontoon

Luonnon monimuotoisuus on kääntynyt kasvuun. Tuhoutuneiden tai vaurioituneiden luonnonympäristöjen ennalleen palauttamisen eli ennallistamisen osaamista rakennetaan Suomessa päämäärätietoisesti. Haitallisia tulokaslajeja torjutaan tehokkaasti.

Luonnon ennallistaminen palvelee monimuotoisuuden ohella vesien puhtautta ja vesihuoltoa, tulvien ja kuivuuden torjuntaa, monia teollisuudenaloja sekä ihmisten ja luonnon selviytymistä. Suomalaista ennallistamisosaamista viedään ulkomaille.

Suojelualueverkkoa on täydennetty ekologisesta ja virkistyskäytön näkökulmasta toimivaksi kokonaisuudeksi, jonka eri osat ovat yhteydessä toisiinsa. Tämä lisää merkittäväällä tavalla luontomatkailun mahdollisuuksia sekä luonnon monimuotoisuuden lisääntymisen edellytyksiä. Luonnontilaisten ja ennallistamiskelpoisten soiden ojitus on lopetettu ja soita palautetaan luonnontilaan erityisesti Etelä-Suomessa. Turpeen energiakäyttöä suunnataan biopohjaisen polton tuki- ja apupolttoaineeksi ja sille ei tarjota julkista tukea.

Saimaannorpan suojelutoimet ovat tehokkaita ja tiukkoja. Verkkokalastuskielto on voimassa saimaannorpan pesimisaikoina. Luontoa perusteettomasti tai vakavasti uhkaava toiminta on kielletty. Matkailurakentaminen on rajattu suojelualueiden ulkopuolelle. Ympäristö- ja metsätalouden kehittäminen vähenee valvonnan parantuessa ja rangaistusten kiristyessä. Suomi on eläintensuojelun ja eläinten oikeuksien kärkimaa.

Uhanalaisia kulttuuriympäristöjä suojellaan. Integroidun ja luomuviljelyn suosiminen maataloudessa parantaa eläin- ja maisemansuojelua sekä vähentää kemikaalien käyttöä. Tuotantoeläinten elinolosuhteet ovat parantuneet suomalaisen maatalouden kilpaillessa ennen muuta laadulla ja eettisyydellä. Suomalainen lähiruoka on jokaisen kuluttajan ulottuvilla oleva eettinen valinta, ja käytössä mahdollisimman kattavasti kaikissa julkisissa laitoksissa.

Tehokas vesistöjen suojelu parantaa Suomen jokien ja järvien sekä Itämeren tilaa. Erityisesti maatalouden päästöjä on leikattu tehokkaasti. Maatalouden tukijärjestelmää on kehitetty siten, että vesiensuojelutoimet suunnataan kuormittavimmille peltoalueille.

Pienvesille toteutetaan erillinen kansallinen ennallistamis- ja suojeluohjelma. Pohjavesiä hyödynnetään kestävästi laaditun erillisen, pitävän sopimuksen mukaisesti. Virtavesiin on tehty suunnitelmat kalateistä ja kutualueista. Kalojen elinkierron kannalta tärkeillä alueilla sovelletaan kalastusrajoituksia, jotka turvaavat kalakannan luonnonmukaisen lisääntymisen.

sen ja monimuotoisuuden lisäten samalla virkistyskalastuksen mahdollisuuksia.

Suomalaisten luontosuhteen kannalta tärkeät jokamiehenoikeudet turvataan koko maassa. Luonnontuotteiden poiminta ansaintamielessä on järjestetty sekä paikallisia ihmisiä että yrittäjiä tyydyttävällä tavalla, jolla turvataan niin luonnon monimuotoisuuden varjelu kuin työehtojen oikeudenmukaisuus.

Suomalaisten luontosuhteen kannalta tärkeät jokamiehenoikeudet turvataan koko maassa. Luonnontuotteiden poiminta ansaintamielessä on järjestetty sekä paikallisia ihmisiä että yrittäjiä tyydyttävällä tavalla, jolla turvataan niin luonnon monimuotoisuuden varjelu kuin työehtojen oikeudenmukaisuus.

Itämeri – Meidän meremme!

Sosialidemokraatit näkevät Itämeren pelastamisen yhtenä keskeisimmistä tavoitteistaan tulevana vuosina.

Suomessa Itämeren suojelun kannalta ensiarvoisen tärkeää on kyetä leikkaamaan nopeasti ja pysyvästi maa- ja metsätaloudesta aiheutuvia päästöjä. Herkimpien merialueiden valuma-alueilla sijaitsevat pellot voidaan poistaa viljelykäytöstä. Maatalouden ympäristötukien ohjaavuutta on vahvistettu huomattavasti. Ravinteiden poistamisessa Itämerestä on edetty.

Suomen on oltava aktiivinen ja määrätietoinen toimija Itämeren suojelussa. Itämeren suojelusopimusta on vahvistettava ja suojeluohjelmat toimeenpantava kaikissa rantavaltioissa. Öljyntorjuntakapasiteettia on vahvistettava. On perustettava Itämeren alueen valtioiden yhteinen öljyntorjunnan osaamiskeskus. Lähialueyhteistyön puitteissa tuetaan vedenpuhdistamoiden rakentamista.

Laiva- ja veneliikenteen jätteet on otettava tehokkaasti talteen. Kaikkiin pienvenesatamiin on järjestettävä jätteen talteenottojärjestelmä ja kaupallisissa satamissa on oltava riittävä jätteiden ja jäteveden vastaanottokapasiteetti.

Suomi osana maailmaa

Suomi ei ole tässä maailmassa yksin, vaan kansainvälisen yhteisön aktiivinen jäsen. Suomi on vastuussa myös muusta maailmasta ja heikoimmista ihmisistä. Yhteisvastuu kannetaan kansainvälisen yhteistyön kautta EU-tasolla ja YK:n toimintamahdollisuuksia ja valtaa lisäämällä.

Suomen rajat ovat auki maailmalle. Liikkuvat suomalaiset ja muunmaalaiset elävät monikulttuurista elämää. Kukin ihminen tiedostaa oman yksilöllisyytensä ja poikkeavuutensa ja on siten avoin myös toisten erilaisuudelle. Suvaitsevaisuus on erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä.

Globaali eriarvoisuus on poistettu. Suomi kantaa oman panoksensa maailman kehitykseen osoittamalla vähintään 0,7 prosenttia bruttokansantuotteestaan kehitysyhteistyöhön. Suomi kantaa vastuunsa pakolaisuuskysymyksen ratkaisemisessa ja humanitaaristen kriisien estämisessä.

Globaali markkinatalous on säännelty, vakaa ja oikeudenmukainen. Valuutoilla, velkakirjoilla, johdannaisilla ja osakkeilla käytävään kauppaan kohdistuva finanssitransaktiovero on otettu käyttöön. Verokanta on asetettu tasolle, joka hillitsee spekulatiivisia pääomaliikkeitä ja vakauttaa finanssijärjestelmää haittaamatta reaalityöntä. Veronkierto ja veroparatiisien hyväksikäyttö on estetty.

Köyhyys, ilmastonmuutos ja muut turvallisuutta uhkaavat vaarat on torjuttu. Suomi osallistuu kriisinhallintaan monipuolisessa toimintaympäristössä. Kriisinhallinta perustuu YK:n mandaattiin.

Suomen politiikka EU:ssa ja globaalilla tasolla on tuotu osaksi jokapäiväistä poliittista keskustelua. Eduskunnan rooli kansainvälisen politiikan muotoilussa on entisestään lujittunut.

Suomi toimii Euroopan integraation syventämiseksi ja vahventamiseksi. Parlamentin ja neuvoston rooli kaikessa päätöksenteossa on tasavertainen. Unioni on kehittynyt kohti täysimääräistä poliittista yhteistyötä, jolla on vahva sosiaalinen ulottuvuus.